

Archeologie Actueel

Gouda Bolwerk

17 juli 2008

10

Bolwerk van week tot week

Week 13 Donderdag 27 maart wordt er begonnen met het graafwerk.

Week 14 De archeologen treffen muurwerk, een riolering en een keldertje uit laat 18^e/ vroeg 19^e eeuw aan.

Week 15 Muren van een groot rechthoekig gebouw worden vrijgelegd. De muur is gefundeerd op brede stammen.

Week 16 Aan de oostzijde wordt een bakstenen waterput gevonden.

Week 17 In het westelijke deel zijn muren aangetroffen met daartussen een gootje. Datering: 15^e of 16^e eeuw.

Week 19 Is deze donkere laag misschien de brandlaag van de stadsbrand van 1438?

Week 20 Het muurwerk zit complex in elkaar. De muren zijn gefundeerd op boomstammen.

Week 22 Aan de oostkant is de oudste fase van sporen aangetroffen. Mestkuilen en greppels van de ontginningsfase, ca. 1300.

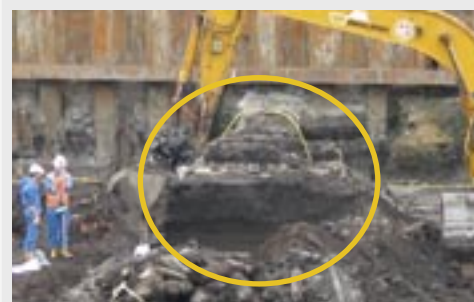
Week 23 Aan de oostkant worden twee putten gemaakt van vlechtwerk aangetroffen. Ook een rij houten paaltjes is daar bewaard gebleven.

Week 24 In het westelijk deel is een houten bak aangetroffen die als beerput is gebruikt. Met veel mest en mosselresten.

Week 25 De muurresten aan de westzijde worden beschreven voordat ze worden weggehaald.

Week 26 De documentatie en interpretatie van de profieldam vormt het laatste deel van het onderzoek.

Interview met Maarten Groenendijk

Gemeentelijk archeoloog Gouda

Wat zijn je taken als gemeentelijk archeoloog?

Mijn functie is erg divers, maar een van mijn hoofdtaken is dat ik ervoor zorg dat waar nodig archeologisch onderzoek plaatsvindt. Overal waar ontwikkelingen zijn waarbij de bodem verstoord gaat worden, moet ik controleren of de terreinen van archeologische waarde zijn. Als dit het geval is, moet er uiteindelijk een archeologische opgraving plaatsvinden, waarvoor ik het Programma van Eisen schrijft. Met dit PvE schrijf ik voor hoe er opgegraven moet worden door het uitvoerende bedrijf. Daarnaast hou ik tijdens de opgraving en de uitwerking van het onderzoek controle over de vorderingen.

Wat vind je leuk aan archeologie?

Het is fascinerend om dingen te herontdekken die al eeuwen onder de grond zitten. Als je een paar meter diep staat, waan je jezelf opeens in een ander tijdperk. Er komt tijdens een opgraving heel veel oud materiaal en nieuwe kennis naar boven. Al die vondsten hebben een verhaal, en het is mooi om dit verhaal te vertellen aan de mensen die er minder van af weten. Als ik ze daarmee geïnteresseerd en enthousiast voor het Goudse verleden kan krijgen, is mijn doel bereikt.

De opgraving is een paar weken geleden afgerond. Wat gaat er allemaal gebeuren tijdens de uitwerking?

Allereerst zal er een evaluatie plaatsvinden. Hierin zullen we overleggen wat er allemaal gevonden is, welke specialisten ingezet zullen worden, en wat wel of niet relevant is om verder uit te werken.

Er zijn op de opgraving veel zaden- en pollenmonsters genomen. Deze gaan naar de specialisten, zodat zij kunnen uitzoeken welke planten en bomen er vroeger gestaan hebben. Van de beerkelders kunnen de botanische resten in de uitwerpselen onderzocht worden, om te zien welke planten er

gegeten werden. Ook is er heel veel houtmateriaal aangetroffen. In de evaluatie zal nog besloten welk hout en hoeveel hout we willen dateren door middel van dendrochronologie.

Als de uitkomsten van de specialismen bekend zijn, kunnen we aan de hand van de locatie van de greppels, de muren en de vroegere vegetatie, artistieke impressies laten maken van het terrein. In andere woorden, er zullen schilderijen gemaakt worden van het vroegere landschap. Dit gaat voor meerdere periodes gebeuren, zodat we als het ware een reis terug in de tijd maken. Allereerst van de periode vóórdát Gouda een stad was. Ook zou voor de periodes daarna een reconstructie gemaakt kunnen worden, zoals ten tijde van het klooster en het proveniershuis.

Een groot deel van het onderzoeksterrein was sterk verontreinigd. Dit deel is niet opgegraven, maar wel begeleid. Heeft deze begeleiding een meerwaarde opgeleverd voor het project?

Ja, de begeleiding heeft absoluut een meerwaarde opgeleverd. Zeker omdat er aanvankelijk al besloten was dit deel niet op te graven. De gezondheid van de opgravers gaat natuurlijk boven de archeologische waarden! Alle extra informatie is daarom mooi meegenomen. Er zijn geen vondsten meegenomen, maar er zijn wel structuren en sporen gedocumenteerd. We weten nu al dat er muurresten hebben gelegen van het oude kloostercomplex, maar de herkomst van de andere muurresten en sporen moet nog onderzocht worden.

Wat was er bijzonder aan de opgraving op het Bolwerk?

Voor Gouda is dit de grootste en diepste opgraving tot nu toe geweest. Door die grote omvang krijgen we een goed overzicht van zeven eeuwen bewoning en gebruik van het terrein, iets wat we tot nu toe nog niet hadden. Daarnaast is deze opgraving ook de eerste keer dat we onderzoek hebben kunnen doen op de diepte van de periode vóórdát Gouda een stad was. Van deze vroegste periode vinden we een wirwar aan ontwateringsgreppels terug, gebruikt om het gebied droog te krijgen. Ook toen was er al een strijd met het hoge grondwater in Gouda, en dat de mens die strijd niet altijd won, tonen de aangetroffen kleilaagjes aan. Die laagjes geven aan dat de bodem toch weer overstroomd werd door water uit de Gouwe. Het rivierwater liet bij zo'n overstroming rivierklei achter op het land en in de greppels. Op het Bolwerk hebben we die periode nu voor het eerst uitgebreid in beeld gekregen.

Maarten Groenendijk voor de camera tijdens de opening van de tribune.

De laatste vondsten

1

2

3

4

5

1 Metalen schop.

2 Visresten die bij het zeven van de monsters tevoorschijn zijn gekomen.

3 Metalen schijf. Functie is nog onbekend.

4 Benen kam. Het bot is vermoedelijk van een rund.

5 Schilfer van bladgoud, die gevonden is bij het zeven. Deze afbeelding is sterk uitvergroet.

Archeologie Actueel gaat door!

De archeologen zijn klaar met het veldwerk, maar dat was nog maar het eerste deel van het werk. Nu begint het pas! De specialisten gaan aan de slag en de archeologen beschrijven alle sporen die ze hebben gevonden. Wat zullen ze nog meer ontdekken?

Om u daarvan op de hoogte te houden verschijnt nog 5 keer de Archeologie Actueel. Maar niet elke twee weken, zoals u gewend bent. De Archeologie Actueel gaat vanaf 17 juli om de 4 maanden verschijnen op de laatste donderdag van de maand. Waarom er zoveel tijd tussen zit? Omdat specialistisch onderzoek langzaam gaat, en de archeologen de handen vol hebben aan alle sporen die op het Bolwerk zijn aangetroffen. De uitwerking en het schrijven van een onderzoeksrapport gaan minimaal een jaar duren.

Het nieuwe schema van de Archeologie Actueel ziet er als volgt uit:

Nummer 11: 27 november 2008

Nummer 12: 26 maart 2009

Nummer 13: 30 juli 2009

Nummer 14: 26 november 2009

Nummer 15: 25 maart 2010.

Als u een vraag heeft over het onderzoek, dan kunt u die aan ons stellen via bolwerk@hazenbergarcheologie.nl. We zullen uw vraag in de volgende Actueel proberen te behandelen.

Foutje

In de vorige Actueel stond dat Gouda stadsrechten verkreeg in 1274, dit is fout. De stad ontving deze al in 1272.

Archeologie Actueel

Samenstelling Hazenberg Archeologie

Eindredactie Gemeente Gouda en Hazenberg Archeologie

Afbeeldingen Hazenberg Archeologie

Illustraties Eva van Geenen

Met dank aan Maarten Groenendijk

Drukker Prevoo Drukkerij, Gouda

Internet www.archeologieactueel.nl; www.gouda.nl/bolwerk

De papieren Archeologie Actueel verschijnt in keer in de 4 maanden op de laatste donderdag van de maand, en is vanaf 14.00 uur gratis te verkrijgen op de volgende locaties: VVV, Centrale bibliotheek, Bibliotheek Goverwelle, Bibliotheek

Hazenberg **Archeologie** Leider

Bloemendaal, Gemeente Gouda: Stadswinkel Buytnerf en Stadskantoor, MuseumgoudA en Streekarchief Midden-Holland.

De digitale Archeologie Actueel is te vinden op www.gouda.nl/bolwerk en op

www.archeologieactueel.nl. Wilt u deze digitale versie per mail ontvangen, meldt u dan aan via bolwerk@hazenbergarcheologie.nl, onder vermelding van 'nieuwsbrief Bolwerk'.

De volgende Archeologie Actueel verschijnt 27 nov. 2008.

gemeente
gouda

Opgegraven 10

Archeologie lekker buiten? Lekker binnen zul je bedoelen!

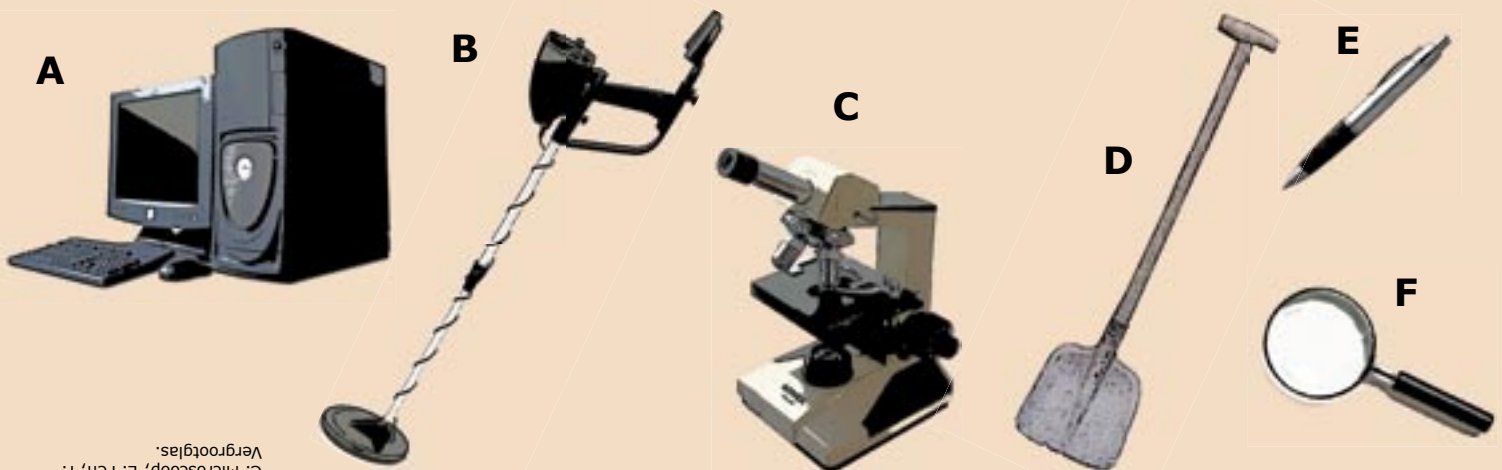
Archeologie is wel wat meer dan wat je vaak op tv ziet: lekker buiten opgraven in het zonnetje. Archeologie betekent ook veel binnenwerk. Het werk begint al ver voordat de eerste schop de grond ingaat. Eerst nazoeken in archieven. Kijken of er al ooit eerder iets is gevonden, en dan een eerste rapport schrijven. Maar klopt het wel wat de archeologen denken van achter hun bureau? Om dat te controleren, gaan de archeologen voor de eerste keer naar buiten, het veld in. Ze kijken naar de omgeving (bijv. een bult in het weiland) maar doen ook kleine grondonderzoeken. Met een handboor, of juist een grote mechanische boormachine, zoals op Bolwerk is gebeurd, worden er gaten in de grond gemaakt. Soms maken ze kleine putjes, kijkgaten, of trekken ze juist lange sleuven. De archeologen kijken dan of ze grondsporen zien en of er vondsten zijn. Als ze archeologische sporen en vondsten hebben, weten ze: dit kan een belangrijke archeologische plek zijn. Wanneer noemen we iets een belangrijke archeologische plek? Als er vroeger mensen gewoond hebben, of als mensen vroeger de plek hebben bewerkt, zoals voor landbouw, of het graven van grachten en kanalen. Als er besloten wordt om op te graven moet er eerst een zogenaamd Programma van Eisen gemaakt worden, vanachter het bureau. Dat is een soort

plan waarin precies staat wat de archeologen willen weten en hoe ze deze archeologische vindplaats moeten opgraven. Want het is heel iets anders om een prehistorisch kampje van verzamelaars en jagers op te moeten graven, of flinke stenen gebouwen, zoals het Proveniershuis op het Bolwerk. En op het Bolwerk was het nog ingewikkelder: daar was de grond vervuild. Dus moet je voorzichtig werken, met speciale kleding. En bijvoorbeeld goed je handen wassen voor het eten zodat je geen rotzooi op je brood smeert! Al die zaken staan in het plan.

Na de opgraving komt weer heel veel binnenwerk. Alle vondsten en grondsporen die de archeologen hebben gevonden, worden gewassen, beschreven, bestudeerd, getekend, gefotografeerd, uitgezeefd enzovoort. En dan moeten daar allemaal rapportjes over worden geschreven. Elke soort vondstmateriaal heeft zijn eigen specialist, en elke specialist schrijft haar of zijn eigen stuk. De archeoloog die de baas is van het veldteam en de archeoloog die het project leidt, lezen al die rapporten door om hier één groot verhaal van te maken. Met hier en daar een gat, en vraagtekens, en soms in heel voorzichtige woorden. Want van lang niet alles wat je vindt, weten we precies wat het is. Kijk maar eens in je eigen kamer rond en bedenk eens hoe dat er over 500 jaar uitziet. Denk je dat de archeoloog dan alles kan terugvinden en snappen?

Wat gebruiken archeologen en specialisten tijdens de uitwerking?

Oplossing: A. Computer, Vergrootglas, C. Microscop, E. Pen, F.